

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברוק
 כולל דחסידי סוכטשוב
 כולל "סנה משה"
 ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
 בית מדרש
 למגידי שיעור "דף היומי"
 חתום סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה רודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

י"ו ע"ב א"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 780

מסכת ביצה ל"ה - ראש השנה ב' ♦ חלה ד', ה' - ד', ט'

בס"ד, ד' אייר תשע"ד

השבוע בגליון

- ♦ ה"מולד"
- ♦ תקנת הלוח
- ♦ איסור תענית בט"ו בשבט
- ♦ השוואה בין ארבעת ראשי השנים
- ♦ הרחבת מעגל הימים בהם אומרים "תחנון"

- ♦ דין ועונש בשבת
- ♦ רצה הקב"ה שבשבת ינחו גם החוטאים
- ♦ כליאת בעל המבקש לעגן את אשתו
- ♦ השקיות הבהמה לפני השחיטה, על מה ולמה?
- ♦ מיקומה של מסכת ראש השנה

דבר העורך

ראו מי ברא אלה

צמרמורת חלפה בי, כשהרה"ג ר' מרדכי גנוט שליט"א, מומחה לאסטרונומיה, הנהן בראשו לחיוב תוך כדי חיך קורן, כי אכן כדור הארץ עף-טס סביב השמש במהירות של שלושים קילומטר ל.שנייה!

בל נשכח כי בה בעת כדור הארץ מסתובב סביב עצמו; אט אט מתעוררים דרי החלק המואר לבוקר שזוף-שמש ובצד השני המסתתר מן השמש, מתכוננים אנשים רוויי עמל לשנת הלילה.

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הַעוֹלָם.
יוצר אור ובורא חֹשֶׁךְ.
עשה שְׁלֹמֶם ובורא אֶת הַכֹּל.
כל יום בריאה חדשה.

השבוע מתחילים ללמוד את מסכת ראש השנה במסגרת הדף היומי, במהלכה יהגו הלומדים בסוגיות העוסקות בקידוש החודש, וזוהי הזדמנות מתאימה להתבונן קצת למעלה ולהתרגש.

תוך כדי תנופתו של כדור הארץ סביב השמש וסיבובו סביב עצמו, הירח מקיף את כדור הארץ, ובו זמנית כוכבי לכת שונים מסתובבים סביב השמש, כל אחד בקצב ומסלול משלו.

אנו נמצאים בעין הסערה, בתוך סחרחרת מדהימה של גופי ענק השטים במהירות מחרידה זה לצד זה, זה סביב זה, ואנו... יושבים שאננים.
סטייה קטנה אחת...

דף לו/ב לא דנין

דין ועונש בשבת

הכל יודעים כי בשבת וביום טוב שערי בית הדין סגורים ואין מתקיימים בהם דיונים, אף על פי שדיני תורה דנים בהם והדיינים היושבים על מדין מקיימים מצוות תלמוד תורה. זאת, לאור המבואר בסוגייתנו, כי חכמים תקנו שאין לדון בשבת וביום טוב.

על יסודו של איסור זה ועל הדברים הכלולים בו, במאמר שלפנינו.

גמרתנו מבארת כי חכמים תקנו שאין לדון בשבת, גזירה שמא יכתוב, דהיינו: שמא יכתבו את פסק הדין ויעברו על איסור מלאכת כתיבה (רש"י לז"א ד"ה שמא).

כליאת החייבים עונש: כידוע, בסמכות בית דין להעניש את החייבים, ופעמים שמתוקף תפקידם עליהם לכלוא נענש שקיים חשש פן יברח כדי להמלט מהעונש. לכאורה, הענשה וכליאה אינם כלולים בתקנת חכמים שלא לעשות "דין" בשבת, שהרי אין צורך לכתוב מאומה. ברם, הרמ"א (או"ח סימן של"ט סעיף ד') פוסק בשם שבלי הלקט, כי הדבר אסור. מה טעם?

איסור מהתורה להעניש בשבת: האחרונים מבארים (אליהו רבה, וב"מ שנה ברורה" שם ס"ק י"ג), כי אכן פסק הלכה זה אינו נובע מתקנת חכמים, אלא יסודו מאיסור התורה להעניש בשבת קדש! שהנה, בתלמוד ירושלמי (סנהדרין פ"ד הלכה ו') דרשו מן הפסוקים, כי התורה אוסרת על בית דין להעניש בשבת, כפי שפוסק הרמב"ם (הלכות שבת פרק כ"ג הלכה י"ד): "אין עונשין בשבת... כיצד? הרי שנתחייב בבית דין מלקות או מיתה, אין מלקין אותו ואין ממיתין אותו בשבת, שנאמר 'לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת'".

הלכה זו קובעת כי אין להעניש בשבת, ולכן הורה השבלי הלקט, כי לא זו בלבד שאין להלקות בשבת, אלא גם אין לכלוא את החייב בבית הסוהר כדי שלא יברח וימלט מן העונש, כי גם הכליאה עצמה - עונש היא.

רצה הקב"ה שבשבת ינחו גם החוטאים: האחרונים מציינים את דברי החינוך (פרשת ויקהל) המטעים איסור זה בכך שרצה הקב"ה שבשבת ינחו הכל, גם החוטאים והחייבים, והמשיל על כך משל למלך העושה סעודה, שבאותה שעה אינו מעניש את החייבים כדי שהכל יוכלו להשתתף בה. נמצא, איפוא, כי גם הענשה שפעולתה אינה כרוכה בחילול שבת - אסורה [אולם, עיין במגן אברהם ס"ק ג', ולכל הדעות לא מצאנו שפעולת כליאה נחשבת עונש מהתורה, אלא כלולה באיסור זה מדרבנן].

כליאת בעל המבקש לעגן את אשתו: ישנם מקרים יוצאים מן הכלל, בהם בית הדין רשאי לכלוא אדם בשבת, כגון, בעל המבקש להמלט כדי להותיר את אשתו עגונה, שרשאי בית הדין, ואף חובה עליו, לכלוא בשבת שלא יברח. פעולה זו מותרת, מפני שאין בה ענישה וכל תפקידה לסייע לאשתו שלא תתעגן. אין כאן, איפוא, לא "דין", כי אין עורכים דיון, וגם אין כאן "ענישה" (שערי תשובה שם ס"ק ג').

צעילוי נשמת

הר"ר **אפרים יעקב פולק** ז"ל
ב"ר יצחק ז"ל
נלב"ע ג' באייר תשד"ם
תנצב"ה
הונצח ע"י משפחות
פולק, קרפיץ, ומי זהב שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **אברהם יצחק שנור** הי"ד
ב"ר אהרן ורצה הי"ד
נלב"ע ד' באייר תש"ח
תנצב"ה
הונצח ע"י ידידינו
הר"ר **אבי שנור** ומשפ' שיחיו - סביון

צעילוי נשמת

הר"ר **חיים זאב מובשובסקי** ז"ל
ב"ר רפאל משה ז"ל
נלב"ע ט' באייר תשמ"ה
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

התוודענו, איפוא, לחלוקה הברורה בין פעולות בית הדין: יש מהן המוגדרות כ"עונש" - האסורות בשבת מדין תורה; יש מהן המוגדרות כ"דין" - האסורות בשבת מדרבנן; יש מהן שאינן לא "דין" ולא "עונש", כגון, כליאת בעל המבקש לברוח. עתה, הבה נתמקד בספק מעניין.

דיון ענף התנהל בין גדולי הפוסקים לפני כתשעים שנה, לגבי כפיית אדם לקיום מצווה. כידוע, חלק מתפקידיו של בית הדין הוא לשמור על חיי התורה בקרב העם ולכוף את הסוררים לקיים את מצוותיה. לפיכך, בית דין כופים על קיום מצוות עשה. השאלה הנידונה היא, אם גם בשבת רשאי בית דין לכוף אדם לקיים מצווה.

הכל מסכימים כי אין להגדיר פעולה זו כ"דין", שהרי אין מתנהל דיון עם פסק דין, אלא משמובא לידיעתו של בית דין כי פלוני משתמט מקיום מצווה, מזמנים אותו בפניהם; אם מסכים לקיימה - מוטב, אם לאו - ...

אולם יש הטוענים לאסור זאת, מפני שלדעתם כפייה זו מוגדרת כ"עונש", הכפייה היא אחד מסוגי העונשים שהתורה הסמיכה את בית הדין להשית על הסוררים. אמנם עונש זה אינו ניתן לאחר דיון ופסק דין, אך עונש הוא, והתורה אסרה להעניש בשבת.

כנגדם יש הטוענים, כי כפייה זו אינה עונש, חלילה! בית הדין ממלא את תפקידו לשמור על העם בכלל ועל כל פרט שבו. החזרה למוטב יש כאן ותו לא, ומותר הדבר בשבת.

הגאון בעל שדי חמד (ח"ג עמ' קמ"ד מערכת כ' כלל ק"ו) דן בנושא זה בהרחבה, והוא מביא ראייה (בשם הכלי חמדה) מדברי בעל היראים (סי' קס"ד, ובדפוס ישן - רע"ח) הכותב, כי בית דין שבחוץ לארץ אינו רשאי לכוף את הממאן לקיים מצוות עשה, מפני שלבתי הדין שבחוץ לארץ לא ניתנה סמכות לקנוס. הרי לנו, כי לדעתו הכפייה היא עונש. מאידך גיסא הביאו האחרונים ראיות, כי גם בשבת וביום טוב בית דין כופין על המצוות, ואין כפייה זו נחשבת עונש כלל (עיין בשדי חמד שם).

[דיון האחרונים הוא כדעת הקצות החושן סי' ג'. אולם, דעת נתיבות המשפט שם, שגם יחיד יכול לכפות על קיום המצוות וזה וודאי אינו בגדר עונש. וע"ב בספר משנת יעב"ץ לגר"ב זולטי זצ"ל, או"ח סי' א.].

דף מ/א משום סרכא דמשכא

השקיית הבהמה לפני השחיטה, על מה ולמה?

בגמרתנו מבואר כי בטרם שחיטת בהמה יש להשקותה במים "משום סרכא דמשכא". רש"י מפרש כי כוונת הדברים, שהשקאת הבהמה מרווה את גופה במים ולאחר שחיטתה מלאכת הפשטת העור מעל בשרה נעשית קלה יותר. אכן, הר"ן כותב כי דברי הגמרא אינם נוגעים להלכה, אלא הם עצה מעשית בלבד.

לפני רבינו חננאל והר"ף היתה גירסה שונה מעט בגמרא: "דאי איכא סירכא משמטא". כלומר, המים מסייעים להפרדה בין השכבות והרקמות שבריאות הבהמה, וכך לא יפסלו אותה מחמת סירכא, שהיא אחת הסיבות המצויות ביותר לחשש "טריפה" [רוב הבהמות שכשרותן הוכרזה כמפוקפקת מחמת "טריפה", הן בהמות שנמצאה בהן 'סירכא'; שהיא ריר היוצא מן הקרום העוטף את הריאה, ובמקרים מסויימים המוגדרים היטב בהלכה, ריאה בעלת סירכא - חשש "טריפה" היא, משום שהיא מעוררת חשש כי נקב מצוי תחתיה - ראה בהרחבה בגליונו, חולין מו/א].

לשיטתם, איפוא, גמרתנו מציינת את ההשקאה לפני השחיטה, כדי להציל את בשר הבהמה שלא יוכרז כ"טריפה". אכן, בין הלכות סירכא כתב השולחן ערוך (יו"ד סי' ל"ט סעי' י"ב), כי "טוב להשקות הבהמה סמוך לשחיטה". הש"ך (שם ס"ק ל"ב) כותב כי מקור הדברים בכל-בו שכתב בשם רבותיו ו"מאת זובחי הזבח הבקיאים", כי בהמה שלא הושקתה מים לפני שחיטתה, מלאה בסירכות. המעיין בכתביו של הרמב"ם מוצא עצמו תמה.

בסוגייתנו הוא נוטה לפרש כגירסת הראשונים הנוקטים כי מטרת ההשקאה למנוע סירכות שיטריפו את הבהמה. ואילו בפירושו למסכת תמיד (פרק ג' משנה ד') הוא כותב, כי את קרבן התמיד השקו במים לפני השחיטה, כדי שאפשר יהיה להפריד את עורו מעל בשרו בנקל.

מה טעם לא פירש בכל המקומות כאחד?

הגאון רבי זעליג ראובן בענגיס זצ"ל, שהיה ראב"ד בירושלים, הסביר כי שתי מטרות להשקאת הבהמה לפני השחיטה, גם מניעת סרכות וגם הקלה על הפשטת העור, ולא לחינם כתב הרמב"ם נימוק שונה בכל אחת מן המשניות, שכן, משנתנו עוסקת בבהמת חולין, בה עניין הסירכות חשוב יותר מהקלה על מלאכת הפשטת העור מבשרה. לעומת זאת, קרבנות אינם נפסלים משום "סירכא" [הסירכא מעוררת ספק, מחמתה תקנו חכמים לאסור את הבהמה מספק. אך בקרבנות לא תיקנו כן], לפיכך לגבי קרבנות כתב הרמב"ם את הטעם הפשוט, של הקלה על מלאכת הפשטת עור הבהמה... (הובא בהערות הגר"ש אלישיב זצ"ל למסכת סוטה מח/ב).

[שמענו הסבר נאה נוסף: את עורו של קרבן התמיד חובה להפשיט לפני הקטרת האברים, ומאידך, כל בשרו של הקרבן קרב על המזבח. ישנה, איפוא, חשיבות מיוחדת להפשטת העור בקלות, כדי שלא יידבקו אליו חתיכות בשר האמור לעלות על המזבח].

הדרן עלך מסכת ביצה

בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם.
אֲשֶׁר בְּמִצְוֵיךָ בָּרָא שְׁחָקִים.
וּבְרוּחַ פִּי כָל צָבָא.
חַק וְזִמְן נָתַן לָהֶם שְׁלָא יִשְׁנוּ אֶת תְּפִקֵּידֶם.
שְׂשִׁים וּשְׂמִיחִים לְעִשׂוֹת רָצוֹן קוֹנֵם.
הַאֲמַת הַיָּא, שֶׁהַחֲלֹנוּ מֵהַסֵּף.

אנו 'מסתגרים' בתוך עולמנו הזעיר, מביטים בהשתאות על השמש הגדולה מכדור הארץ, שבתוכה יכולים להכנס 1,300,000 - מיליון שלש מאות אלף כדורי ארץ! אנו מתבוננים בהתפעלות בירח הקטן, המקשט את שמינו בלילות, אך לא פעמים רבות התיישבנו בדבר ונתנו את דעתנו לכך, כי כל המערכת הענקית הזו, אינה אלא פסיק זעיר מן היקום הענקי, שמרוב קטנו אי אפשר כלל לכתוב אותו במספרים.

הידעתם?! כי 'ליד' כוכב שבתאי, המהלך באיטיות סביב השמש ומשלים סיבוב אחת לכ-29.5 שנים - זוהו בוודאות 62 ירחים הסובבים סביבו! סביב כוכב צדק סובבים 63 ירחים! איזה מחזה מרהיב. עשרות ירחים עגלגלים יפהפיים, המשייטים מעגלות, חוצים זה את מסלולו של זה, והכל בדממה, ללא רחש, בתנועה מלכותית שאין לה תחילה ואין לה סוף. **ועוד** לא נגענו בקצה.

שבתאי, צדק וחבריהם, המהלכים סביב השמש, אינם אלא צבא הליווי של שמש אחת קטנה, השמש 'שלנו', הממוקמת אי שם בשוליה של גלקסיה ענקית המכילה מיליוני שמשות אדירות! הלא המה הכוכבים הנראים ברקיע השמים, ולכל שמש כזו כוכבי לכת הסובבים סביבן ולהם ירחים! **ועוד** לא נגענו בקצה.

מיליוני השמשות שבגלקסיה 'שלנו' אינן אלא אפס קצהו של היקום! קיימות עוד אין ספור גלקסיות, שכל אחת מהן...

אין ספור גלקסיות, מפני שלעולם אי אפשר לראות את הסוף. ככל שמשתכללים המכשירים ואמצעי התצפית, מתגלות גלקסיות נוספות ותחושת האפסיות גדלה ומתעצמת.

כסיפרו לתלמיד חכם בעל מחשבה, כי באחת מערי ארצות הברית הציבו טלסקופ חדש ומשוכלל המסוגל לצפות עד... שחק והגיב: "הסכיתו יקירי! אי שם, באחת הפינות הזעירות של יקום שאין לו סוף, מסתובב לו כדורצ'יק, שבמפות שבהן משורטטות חלק מהגלקסיות, אין לו כלל מקום לרוב קטנו. שני שלישי של כדורו זה מכוסים בכלל במים, ורק בשליש הנותר קיימת יבשת, בה יצר הקב"ה בני אדם המתגוררים בה. באחד מחלקי היבשת, קיימת פדרצ'יית 'ענק' של חמישים מדינות, ארצות הברית. באחת מחמישים המדינות קיימת עיר. בעיר זו קיים הר 'גבוה'. עליו הציבו מכשיר טלסקופ ומתיימרים לראות משהו...".

נכון.

אנחנו כה קטנים. בסך הכל נקודה זעירה בתוך גלקסיה עצומה, שגם היא נקודה זעירה בתוך אין ספור גלקסיות.

ובכל זאת... כדור הארץ יש רק אחד!

עם ישראל יש רק אחד!

תורה יש רק אחת!

ההכל נברא בשבילה!

מסכת ראש השנה

מיקומה של מסכת ראש השנה

לומדי הדף היומי מסיימים השבוע את מסכת ביצה ועוברים לעסוק במסכת ראש השנה, שמוקמה לאחר מסכתות יומא, סוכה וביצה.

רבינו הקדוש וחכמי דורו, סידרו את המסכתות לפי סדר מסויים, שגדולי הדורות עמלו להבינו ולעמוד על טיבו, ביניהם הגאונים והראשונים.

להלן נביא ביאור נפלא מבעל קדושת לוי, זיע"א, הגה"ק רבי לוי יצחק מברדיצ'וב, בתוספת ביאור מרבני בית מדרשנו, כדלהלן.

שאלה רבתי מציב הר"ן במסכת ראש השנה (ט/א): "ויש לשאול, למה אדם נידון בראש השנה יותר מבשאר ימים?", מדוע א' בתשרי נקבע כיום הדין? הניחא לשיטת רבי אליעזר הסובר שבתשרי נברא העולם (להלן ח/א), מובן הדבר, כי בא' בתשרי נברא אדם הראשון ועמד לדין על חטא עץ הדעת. ברם, לפי רבי יהושע הסובר שבניסן נברא העולם, מה טעם הדבר?

ראש השנה נקבע לאחר יום הכיפורים: הר"ן מבאר כי כך הוא סדר הדברים. לאחר שניתנו לוחות הראשונים לישראל, חטא העם בעגל ומשה רבינו חילה את פני הקב"ה שייסלח עונם, ובי' בתשרי התרצה הקב"ה ויאמר "סלחתי כדברך". מני אז נקבע י' בתשרי כיום הכיפורים, יום כפרה וסליחה לדורות. לאחר מכן קבע הקב"ה שעשרה ימים לפני כן, בא' בתשרי, יהא יום הדין, בו יידונו בני אדם על מעשיהם; הצדיקים ייחתמו מיד לחיים טובים והבינוניים תלויים ועומדים עד יום הכיפורים, וכך ניתנת להם הזכות והאפשרות לשפר את מעמדם ביום הכיפורים שהוא יום סליחה ומחילה. מעתה מובן היטב, כי מסכת יומא קודמת למסכת ראש השנה, שהרי בעקבות יום הכיפורים נקבע ראש השנה...

מדוע מסכת סוכה בין יומא לראש השנה? כל שנותר לברר הוא, מדוע מסכת סוכה מוקמה בין מסכת יומא למסכת ראש השנה. ובכן, הגר"א זצ"ל (בפירושו לשיר השירים א/ד) מביא מדרש, כי ביום ט"ו בתשרי שבו והופיעו ענני הכבוד שהסתלקו בחטא העגל [ע"ש, מפני שביום זה התחילו בבניין המשכן] ונקבע יום זה לחג הסוכות, זכר לענני הכבוד. חג הסוכות נקבע, איפוא, אחר יום הכיפורים, ולשנה הבאה נהגו לראשונה ראש השנה.

יש מגדולי הראשונים (רי"ף ובה"ג) שכתבו בסדר המסכתות: ראש השנה, יומא, סוכה, כסדר החגים. בעל קדושת לוי כותב, כי טעמם הוא מפני שלדעתם הלכה נפסקה כרבי אליעזר, שהעולם נברא בתשרי, כפי שאנו אומרים בראש השנה "זה היום תחילת מעשיך" (עיין לקמן כז/א, אולם עיין תוס' שם בשם ר"ת).

מבוא למסכת ראש השנה

במסכת ראש השנה נלמד על ענייני שופרות ותפילות ראש השנה, הממוקמות בעיקר בחלק השני של המסכת. הפרק הראשון של מסכתנו מאגד בתוכו סוגיות רבות ומגוונות, ביניהן סוגיית "בל תאחר" על פרטיה. מקום של כבוד תופס במסכתנו נושא "קידוש החודש".

"מולד": עיקר ההתמקדות בנושא זה במסכתנו היא ב"מולד", עליו מכריזים עד ימינו ב"שבת מברכים". ה"מולד" הוא הירח החדש ש"נולד" לאחר שהסתתר מעינינו בסוף החודש. משהגיעו עדים לפני בית הדין והעידו כי ראו את הירח החדש, היו בית דין מכריזים "מקודש", ואותו היום נקבע כראש חודש. לרגל תחילת לימוד מסכת ראש השנה, נגיש כאן מקצת מעיקרי הדברים.

אורך החודשים: אורך החודשים מותאם, פחות או יותר, לאורך "חודש הלבנה", הלא הוא משך הזמן שבו הירח משלים את סיבובו החודשי סביב כדור הארץ = כ-29.5 ימים.

אור הירח: אורו של הירח אינו עצמי, הוא אינו גוף קורן, אלא השמש מאירה אותו. לפיכך, לעולם חציו בלבד מואר, מפני שרק הצד הפונה אל השמש מואר. כאשר אנו רואים את כל חציו המואר, נגלה לעינינו עיגול לבנה מושלם. ברם, מאחר שהירח נע כל העת, הרי שבתחילת סיבובו החודשי סביבנו, הוא ניצב בין השמש לבין כדור הארץ, או-אז, חלקו המואר מן השמש, אינו נגלה לעינינו. עם תזוזתו הולך ונחשף לעינינו חלק מחציו המואר, עד שבאמצע החודש הירח מתמקם מאחורי כדור הארץ, ואנו נמצאים בינו לבין השמש וכך אנו רואים את כל חציו המואר.

עדות על הירח החדש: כשבאו עדים והעידו כי ראו את הירח החדש, הרי זה מפני שהירח המשיך בתנועתו וכבר אינו ניצב בקו ישר בינינו לבין השמש, כך שאפשר לראות מקצת מחלקו המואר. יש לציין, כי עם תחילת תזוזתו, במבט מכדור הארץ אי אפשר עדיין לראות ממנו אף לא מאומה, כי החלק המואר זעיר ביותר, ורק לאחר שעות אפשר לראות את הירח החדש.

לפני יציאת מצרים גילה הקב"ה למשה רבינו ע"ה את משך זמן תנועתם של גרמי השמים, וכך ידעו חכמי ישראל מתי חל ה"מולד", אף על פי שעדיין לא ראו זאת בעין אדם.

תקנת הלוח: עד תקופת האמורא הלל השני מצאצאיו של רבינו הקדוש, נהגה מצוות קידוש החודש על פי הראייה. בגבור הצרות בטל בית דין "סמוכים" המוסמכים לקדש את החודש, והלל השני תיקן לוח שנה לדורות, עדי יבוא משיח צדקנו, במהרה בימינו. אמן. כמוכן, שגם לוח זה מבוסס על חשבון ה"מולד".

הפסוק "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתתי" (ירמיהו לג/כה) מקבל משמעות שכן אנוש כמעט אינו מסוגל להכילה. כמעט, אבל מסוגל.

רבינו הגאון רבי חיים מוואלאזין זצ"ל כותב נלהבות בספרו "נפש החיים": "אם היה העולם חס וחלילה פנוי לגמרי, אפילו רגע אחד ממש, מעסק והתבוננות עם סגולה בדברי תורה, תיכף כרעג היו כל העולמות נחרבים ונבטלים מציאות לגמרי חס וחלילה... זו תורה וזו שכרה מרובה מאד אין להעריך... ועל כגון זה אמרו חכמינו זכרונם לברכה במשנה (סנהדרין לז/א), שכל אחד מישראל חייב לומר בשבילי נברא העולם...".

בתפילת ערבית אנו מודים ומברכים, "אֲשֶׁר בְּדָבְרוֹ מְעַרְבֵי עֲבָרִים. בְּחֻקָּהּ פוֹתַח שְׁעָרִים. וּבְתַבּוּנָה מְשַׁנֶּה עֵתִים. וּמְחַלֵּף אֶת הַזְּמַנִּים. וּמְסַדֵּר אֶת הַפּוֹכְבִּים בְּמִשְׁמְרוֹתֵיהֶם בְּרָקִיעַ, כְּרָצוֹנוֹ. בּוֹרֵא יוֹם וְלַיְלָה. גּוֹלֵל אֹר מִפְּנֵי חֹשֶׁךְ וְחֹשֶׁךְ מִפְּנֵי אֹר. וּמַעֲבִיר יוֹם וּמִבְּיַא לַיְלָה. וּמְבַדֵּל בֵּין יוֹם וּבֵין לַיְלָה".

ומיד אחר כך: "אֲבָבַת עוֹלָם. בֵּית יִשְׂרָאֵל עִמָּךְ. אֲהַבְּתָה. תוֹרָה וּמִצְוֹת חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים. אוֹתָנוּ לְמַדְתָּ. עַל כֵּן ה' אֱלֹהֵינוּ. בְּשִׁבְבֵנו וּבְקוֹמָנוּ נִשְׁיֵם בְּחֻקֶיךָ. וְנִשְׁמַח בְּדַבְרֵי תִלְמוּד תוֹרָתְךָ וּבְמִצְוֹתֶיךָ לְעוֹלָם וָעֶד".

כִּי הֵם תַּיִנוּ וְאֶתְּךָ יְמִינוּ וְיָהֵם נִהְיָה יוֹמָם וְלַיְלָה".

השמש ממשיכה להאיר.

כדור הארץ ממשיך לנוע.

הירח ממשיך להסתובב.

שיעורי הדף היומי ממשיכים להפתח. כל שיעור - עוד תנועה נכונה של כדור הארץ!

להצטרפות לשיעור הדף היומי אנא פנה למוקד "מאורות הדף היומי": 03-5775333

יחד נקיים את העולם ונזכה לבואו של משיח צדקנו במהרה בימינו. אמן.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה כשנראה. תכתובנו: ת.ד. 471 בני ברק. טקסט: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף לח/א כי סליק רבי אבא אמר יהא רעוא דאימא מלתא דתתקבל

דרכי לימוד שונות

בעלות רב אבא לארץ ישראל, התפלל כי יתקבלו דבריו בבית המדרש.

מדוע דוקא עתה ביקש זאת?

רבי חנוך העניך אייגש זצ"ל, בעל מרחשת עמד על כך בהקדמתו לספרו - בהתייחס לשינויי דרך הלימוד שהתרחשו אז בליטא בעקבות תורתו של הגר"ח מבריסק זצ"ל - וביאר:

ידוע ומוכר כי בשינוי מקומות משתנים גם דרכי הלימוד זו מזו, לא הרי דרך הלימוד כאן כדרך

דף ב/א יד/א באחד בשבט ראש השנה לאילן כדברי בית שמאי בית הלל אומרים בחמשה עשר בו

איסור תענית בט"ו בשבט

במשנתנו מצויינים ארבעה ראשי שנים שיש בכל שנה. כלומר, ארבעה תאריכים שכל אחד מהם מצייני התחלתה של שנה חדשה לעניינים שונים. א' בתשרי למשל, הוא ראש השנה לשמיטה ויובל, בתאריך זה מתחילה שנת השמיטה ושנת היובל מהתורה ונאסר לחרוש ולזרוע בארץ ישראל. ט"ו בשבט הוא ראש השנה לאילנות, לשיטת בית הלל. כלומר, אי אפשר ליטול פירות שחנטו בשנה זו ולהפריש מהם תרומות ומעשרות עבור פירות שחנטו בשנה שאחריה או בשנה שלפניה. ט"ו בשבט הוא התאריך שבו מתחילה שנה חדשה לעניין זה.

ט"ו בשבט יום חול רגיל: הדעת היתה נותנת, שט"ו בשבט יהא יום חול רגיל, שהרי אין בו מועד או שמחה; אין הוא אלא תאריך בו מתחילה שנה חדשה לעניין מעשרות פירות האילן. מה בכך?

השוואה בין ארבעת ראשי השנים: ברם, בשולחן ערוך (או"ח סימן תקע"ב סעיף ג') נאמר, כי אין לקבוע תענית ציבור בט"ו בשבט, לפי שהוא ראש השנה לאילנות. מקור הדברים בתשובה המובאת במרדכי (פרשת כי תשא) ובהגהות מיימוניות (הלכות שופר פרק א'), בה מושווים ארבעת ראשי השנים; כשם שא' בתשרי, א' בניסן [ראש השנה למלכים ולרגלים] וא' באלול [ראש השנה למעשר בהמה] אסורים בתענית, כך גם יום ט"ו בשבט.

תשובה זו, שנכתבה על ידי רבינו גרשום מאור הגולה (ראה שו"ת מהר"ם מרוטנבורג, דפוס פראג, סימן ה'), מבוססת על כלל יסודי, שכאשר המשנה שונה יחד דברים אחדים, הרי זה כדי ללמדנו כי דינם זהה. לפיכך, מן העובדה שמשנתנו קיבצה יחד את ארבעת ראשי השנים, עלינו ללמוד כי דינם זהה וכולם אסורים בתענית.

כך למשל, למדו חז"ל, כי אין דין תוספת שביעית [לנהוג באיסורי השמיטה שלושים יום לפני חלות שנת השמיטה] תקף בזמן שאין בית המקדש קיים, ממה שדין תוספת שביעית נשנה במשנה עם מצוות ערבה וניסוך המים במקדש (מועד קטן ד/א). מכאן אמרו חכמים, כשם שערבה וניסוך המים אינם נוהגים כשאין בית המקדש, כך דין תוספת שביעית.

לעומת זאת, בספר האגודה במסכתנו, קיימת דעה חולקת.

"עיין לקמן בסוף המסכתא": בתחילת דבריו הוא מביא בשם "גאון", כי אין להתענות בט"ו בשבט, מפני שהשווה ליתר ראשי השנים, אך בעל האגודה מסיים: "עיין לקמן בסוף המסכתא". משפט סתום זה עורר את סקרנותו של הגרמ"ל זק"ש, שטרח וחיפש בסוף המסכתא ולא מצא דבר וחצי דבר על אודות ט"ו בשבט. לאחר טירחה מרובה ירד לסוף הדברים: בסוף המסכתא מביא בעל האגודה מחלוקת אם מותר לצום ביום ראש השנה.

כוונת בעל האגודה היא, איפוא, כי לפי הסוברים שביום ראש השנה מותר לצום, שוב אין תועלת בדימויים של ראשי השנים זה לזה, שכן, כשם שבראש השנה מותר לצום, גם ט"ו בשבט יהיה מותר כמותו... (ספר זמנים, עמוד צ"ו).

אולם, יש שכתבו שעיקר איסור התענית בט"ו בשבט בו עוסקים הראשונים והשולחן ערוך מתייחס לתענית ציבור, שלכלל הדעות נאסרה בראש השנה. לפי פרשנות זו, ההשוואה בין ראשי השנים שרירה וקיימת (הערת הכותב בקובץ אור ישראל ו' עמוד קי"ד). אולם, להלכה גם תענית יחיד אין להתענות בו, כפי שכתב המגן אברהם לגבי חתן, כדלהלן.

הגרמ"ל זק"ש כותב הערה מעניינת. ביחס לר"ח ניסן כתב הרמ"א (או"ח סימן תקע"ג סעיף א') שחתן מתענה ביום חופתו. ואילו לגבי ט"ו בשבט הוא כותב כי אין החתן מתענה (שם ס"ק א'). לכאורה, הואיל והמקור לכך שאין להתענות בט"ו בשבט הוא משנתנו המונה ארבעה ראשי שנים יחד, הדין נותן כי גם בט"ו בשבט יתענה חתן, כשם שבא' בניסן הוא רשאי להתענות... [התשובה להערתו היא, כי אכן ראש חודש הוא יום שאין מתענים בו ואף ראש חודש ניסן בכלל ראשי החודשים. ברם, ביום זה מתו נדב ואביהוא ולכן נקבעה בו תענית לצדיקים ולפיכך גם חתן רשאי להתענות].

הרחבת מעגל הימים בהם אומרים "תחנון": אגב הדברים מעניין לציין, כי אף על פי שבט"ו בשבט אין אומרים תחנון, בקהילת וורמייזא העתיקה אמרו תחנון בט"ו בשבט. מה טעם? רבי יוזפא שמש, כותב מנהגי הקהילה, מנמק זאת בכך, שקהילתם מנתה בעבר קהל עם רב גדול ועצום, ומצוי היה לרגל ריבוי השמחות, כבריתות וחתונות, שלא אמרו תחנון שבוע שלם ברציפות. הוסף עליהם את הימים שבין כך אין אומרים תחנון, ותמצא כי התחנון בקושי נאמר. מפני כך טרחו להרחיב את מעגל הימים בהם אפשר לומר תחנון, והתירו לאמרו בט"ו בשבט, בל"ג בעומר, בט"ו באב ובעוד ימים אחדים (מנהגים דק"ק וורמייזא עמוד ר"ט).

הלימוד שם. כאשר עלה רב אבא לארץ ישראל, הכיר כי הוא עולה למקום תורה שונה, בעל דרכים שונות, עמד והתפלל כי עובדה זו לא תהיה בעוכריו...

דף לח/א יהא רעוא דאימא מלתא דתתקבל דבר המתקבל באמת

ביאר הגאון רבי מאיר אריק זצ"ל: **ביקש** רבי אבא שדבריו יתקבלו מצד עצמם ולא רק מצד שאדם גדול הוא והכל מחירים ומחזקים אחר דבריו "קדוש" "קדוש" בלא הבחנה... (לקוטי בתר לקוטי").

לעילוי נשמת א"מ היקרה מרת **רחל לאה גרינברג** ע"ה ב"ר שמעון ז"ל נלב"ע ד' באייר תשע"א א"מ היקר ר' **יצחק גרינברג** ז"ל ב"ר חיים ז"ל נלב"ע ז' בניסן תשס"א **תנצבה** הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת הר"ר **יוסף נתן נטע הפטקה** ז"ל ב"ר ישראל צבי ז"ל נלב"ע כ"ט אדר תשע"ב ומרת **דבורה רחל הפטקה** ע"ה בת הרב דוד יהודה בנט זצ"ל נלב"ע ו' אייר תשס"א **תנצבה** הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

"התחברתי והרגשתי את מתיקות התורה"

בדרך, בבית, בעבודה,

24 שעות ביממה

מתחברים לשיעור המרתק

להאזנה חייגו:

073-2951342

למסכת הנלמדת הקישו 1

בעלות שיחה רגילה

